

بررسی نقش حیاط مرکزی و نسبت مساحت اجزاء تشکیل دهنده آن در پایداری محیطی (نمونه موردی: خانه های قاجاری شیراز)

سمیرا ملحوظ^{1*}، نهال اقتصادی²

1- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، گروه معماری، فارس، ایران، samira_malhooz@yahoo.com

2- عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیضا، nahal.eghtesady@yahoo.com

چکیده

معماری سنتی ایران ویژگی‌های منحصر به فردی را دارا است که ضمن توجه به مسایل زیباشناختی و حفظ محیط زیست، نیازهای اقلیمی هر منطقه را نیز برآورده نموده است. حیاط مرکزی، یکی از دستاوردهای این معماری است که بی شک پاسخ‌های مناسبی را برای زندگی مادی و معنوی مردمان ایران زمین به دست داده است. این مقاله با روش تحلیل محتوا به بیان نقش حیاط مرکزی در هم‌سویی معماری منطقه گرم و خشک شیراز با اهداف پایداری محیطی می‌پردازد. سپس با رویکرد کمی، از طریق منابع مکتوب، اسناد، نقشه‌ها، نگرش و مشاهدات عینی، به این پرسش پاسخ می‌دهد که آیا طراحی ابعاد اجزاء تشکیل دهنده حیاط مرکزی در بناهای مسکونی قاجاریه شهر شیراز، بر اساس استانداردها و تناسبات ویژه‌ای صورت می‌گرفته است؟ اولویت در انتخاب نمونه‌ها با خانه‌های سه یا چهار طرف‌ساختی است که دارای یک حیاط مرکزی می‌باشند. معیارهای بعدی، قدمت، اعتبار، مکان و ارزش معماری می‌باشد. روش نمونه‌گیری، احتمالی سیستماتیک است. نتایج نشان می‌دهد که نسبت حیاط به ساخت در دوره قاجار، بسیار نزدیک به نسبت کنونی بوده است. اما برای اجزاء حیاط مرکزی، نسبت مساحت کاملاً دقیق و مشخصی وجود نداشته است.

واژه‌های کلیدی: معماری پایدار، حیاط مرکزی، شیراز، حوض آب، باغچه.

1- مقدمه

در بحث توسعه پایدار و به طبع آن معماری پایدار، اینکه هر ساختمان باید با بستر و محیط طبیعی پیرامون خود در تعامل باشد، به امری بدیهی مبدل شده است. اما مهم، چگونگی برقراری تعامل و نوع تدابیر در نظر گرفته شده می‌باشد. سال‌ها پیش معماران ایران زمین با مهارتی ویژه از این مطلب بهره‌جسته‌اند و با اجرای فنون و قواعد خاص در زمینه استفاده بهینه از انرژی‌ها و منابع طبیعی به خصوص خورشید و باد و هماهنگی با اقلیم از آن استفاده کرده‌اند. این تدابیر، نه تنها در زمینه‌های زیست محیطی بلکه در ابعاد دیگر پایداری، چون ابعاد اجتماعی و اقتصادی نیز مشهود است. حیاط مرکزی یکی از این تدابیر است که به شدت از ویژگی‌های بستر و توانمندی‌های محلی اثر پذیرفته و بدین ترتیب با حداقل دخل و تصرف در محیط، حداکثر بهره‌مندی را نصیب کاربران کرده است. باغچه